

Nr 2.

Ankom till riksdagens kansli den 10 februari 1917 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående reglering genom lagstiftning av ömsesidiga rättigheter och skyldigheter i fall, då då någon erhållit rätt att taga husbehovsvirke å skog, som äges eller disponeras av annan. (2:a avd.)

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 44, har herr *Molin* i Dom-bäcksmark hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i övervägande, huruvida och i vad mån såväl innehavare av rätt till husbehovsvirke från skog, som äges eller disponeras av annan, som ock ägare av skog, varav sådan rätt till husbehovsvirke utgår, må kunna genom lagstiftning erhålla skydd gent emot en avverkning, som vare sig äventyrar eller omintetgör berörda förmåns uttagande av skogen eller föranleder uppenbar skogsskövling, och att nyttjanderättshavarens och skogsägarens ömsesidiga rättigheter och skyldigheter därigenom bliva på ett tydligare sätt i lag fastställda.

Till stöd härför har motionären hänvisat till innehållet av vid motionen fogat utlåtande, nr 20, av jordbruksutskottet vid 1915 års riksdag samt därutöver anført, att han icke kunde tillägna sig den uppfattning, åt vilken nämnda jordbruksutskott givit uttryck, nämligen att enbart en välvillig motivering, i vilken motionärens synpunkter gillades och underströkos, skulle hava något som helst inflytande på Kungl. Maj:ts förberedande lagstiftningsarbete, då i varje fall motionen avstyrkts och avslagits.

Utskottets yttrande i anledning av den vid 1915 års riksdag väckta motionen av samma innehåll var av följande lydelse:

»Såsom synes, avser nu föreliggande motion icke blott skydd för avtalad rätt till husbehovsvirke från annans skogsmark. Den har nämligen, i likhet med motionärens framställning vid 1914 års senare riksdag, i så måtto en vidsträcktare syftning än tidigare i ämnet väckta motioner, att den dels åsyftar en reglering av båda kontrahenternas rättigheter och skyldigheter, dels ock avser samtliga förekommande rättigheter till husbehovsvirke, vare sig rättigheten är avtalad att tillgodonjutas från annan tillhörig skogsmark eller från egen skog, till vilken avverkningrätten blivit åt annan upplåten. I främsta rummet synes emellertid motionären hava tagit sikte på önskemålet att verksamt skydda de i vissa delar av landet talrikt förekommande skogsrättigheter, vilka såsom servitut förbundits med innehavet av torp eller avsöndrade lägenheter.

Det lär icke kunna bestridas, att motionärens kritik av ifrågavarande rättigheter till husbehovsvirke i stort sett är befogad. Det är härvidlag främst två synpunkter, som göra sig gällande: omsorgen om en rationell skogsvård samt önskvärdheten av att tillförsäkrad rätt till husbehovsskog upprätthålles på ett för dess syfte fullt betryggande sätt, utan förfång för någondera parten.

De svårigheter, som emellertid vanligen möta mot ett fullt tillgodoseende av berörda intressen, sammanhånga givetvis innerst med den omständigheten, att ifrågavarande skogsservitut och därmed jämförliga skogsrättigheter merendels komma att innebära ett mer eller mindre genomfört sambruk av skogen, därvid, förklarligt nog, parternas intressen och strävanden mindre inrikta sig på att spara den tjänande fastighetens skogsbestånd än att i möjligaste mån för egen del utnyttja det samma. Härtill kommer, att kontrakt angående upplåtande eller förbehåll av rätt till husbehovsskog ofta nog sakna föreskrifter rörande gränserna för parts dispositionsrätt till sådan skog. Att under sådana omständigheter skogsrättigheterna mången gång kunna medföra ett betänkligt osäkerhetstillstånd, som ingalunda är till båtнад för en ändamålsenlig, ordnad skogshushållning och som därjämte ofta giver anledning till sådana konflikter mellan parterna, att det särskilt för skogsrättsinnehavaren kan uppstå svårighet att i avsedd omfattning eller eljest på vederbörligt sätt göra sin rätt gällande, är utskottet också villigt att erkänna.

Motionären har, såsom synes, huvudsakligen tänkt sig två utvägar att råda bot på berörda missförhållanden. Han ifrågasätter nämligen å ena sidan *avlösning* av servituts- och övriga rättigheter till skogsfång och deras ersättande med självständiga skogsskiften, samt å andra sidan lagbestämmelser, avsedda att under nämnda rättigheters *fortbestånd* kringgärda dem med ett mera effektivt rättsskydd än det som, enligt motionärens förmenande, nu gällande lagstiftning möjliggör.

Vidkommande till en början motionärens sistberörda önskemål om lagstiftningsåtgärder i ändamål att skydda och reglera fortbestående skogsrättigheter, synes det uppenbart, att motionären underskattat betydelsen eller tillämpligheten av de rättsmedel, som dock otvetydigt stå parterna till buds, för den händelse enderas rätt skulle hotas eller kränkas. Bortsett från förefintliga garantier för ifrågavarande rättigheters formella bestånd — varom här icke torde vara fråga — har det sålunda, senast vid nästlidna riksdag, av vederbörande utskott påvisats, hurusom

rättsägare ingalunda saknar utväg att med tillhjälp av bestående lag göra sin rätt gällande jämväl på ett materiellt verksamt sätt. I sådant hänseende har det erinrats om möjligheterna å ena sidan att utverka interimistiskt avverkningsförbud samt å andra sidan att utbekomma skadeersättning enligt allmänna skadeståndsregler.

Motionären har nu, givetvis utan att därför kunna förebringa några hållbara grunder, rentav sökt förneka tillämpligheten av de sålunda påvisade lagliga medlen att säkerställa ifrågavarande rättighet eller att i skadeståndsväg vinna ersättning för dess mistande. Väl torde man emellertid i likhet med motionären vara berättigad att ifrågasätta, huruvida — såsom förhållandena i flertalet fall faktiskt gestaltat sig — berörda rättsmedel lämna sig att på ett praktiskt verksamt och tillfyllestgörande sätt trygga de rättigheter och intressen, som i motionen avses. I sådant avseende har motionären särskilt gjort gällande, att den klass av mindre jordbrukare och lägenhetsinnehavare, vilka förmånen av husbehovsvirke i regel tillkommer, merendels äro i den svaga ekonomiska ställning, att de rygga tillbaka för att genom eventuellt kostsamma och till utgången tvivelaktiga processer göra gällande det anspråk på avverkningsförbud eller skadestånd, som allt efter omständigheterna skulle erfordras.

Frågan härom sammanhänger emellertid på det närmaste med det förut berörda förhållandet, att *avtalen* om servituts- eller nyttjanderätt till husbehovsskog i regel icke avfattas med nödig fullständighet och tydlighet. Fasthållles denna synpunkt, synes det vara en tämligen opåkallad och i alla händelser synnerligen vansklighet uppgift för lagstiftningen att, såsom motionären ifrågasätter, med *bibehållande* av skogsservituten och därmed likartade bruksrättigheter till skog i deras nuvarande form, söka tillförsäkra rättigheterna ifråga något speciellt för dem avpassat lagstadgat skydd utöver det gällande lag och skadeståndsgrunder erbjuda.

Tillräckligt många äro emellertid, såsom ovan framhållits, de olägenheter och missbruk, som under nuvarande förhållanden vidlåda systemet med ifrågavarande skogsrättigheter och som väl tillsvidare få anses därifrån oskiljaktiga. Så mycket mera beaktande förtjänar därför tanken på den fullständiga omläggning av hela detta system, som innefattas i det förstberörda av motionären antydda uppslaget till frågans lösning. Åtminstone vad servitutsrättigheterna till skogsfång angår, har möjligheten till sådana rättigheters avlösning i utbyte mot från den tjänande fastigheten utbrutna, självständiga skogsskiften länge varit ett uppmärksammat önskemål, vartill även hänsyn tagits vid utarbetandet av det förslag till ny lag om skifte av jord, som framlagts av den s. k. skiftesstadgekommittén. Bland annat har nämligen uti 287 § av nämnda lagförslag stadgats medgivande för ägare av fastighet, som besväras av skogsfångs- eller mulbetesservitut, att, jämväl utan sammanhang med laga skifte, genom utbrytning av servitutet få fastigheten därifrån befriad, där sådant befinnes medföra nytta och kunna ske utan någons förfång.

Av motionären har det nu framhållits såsom en väsentlig brist i det framställda lagförslaget och särskilt såsom ett hinder för uppnäendet av motionens huvudsakliga syftemål, att utbrytningsvitsord sålunda ej är avsett att tillerkännas den servitutsberättigade, utan uteslutande förbehållits ägaren av den tjänande fastigheten.

Denna uppfattning synes utskottet icke utan vidare böra underkännas. De motiv för en dylik inskränkning av utbrytningsvitsordet, som av kommittén anförts

och som nästlidet är av första kammarens vederbörande tillfälliga utskott åberopades såsom stöd för dess hemställan om avslag å då förevarande motion, synas utskottet visserligen förtjäna avseende såsom belysande för vad som ur skiftessynpunkt kan hava tett sig som utbrytningens primära ändamål. Men näppeligen torde dessa motiv kunna anses fullt avgörande för ett obetingat avvisande av de helt naturliga anspråk på ömsesidighet i fråga om avlösningstvitsord, som — efter vad även av nämnda kommitté erkännes — framställts från de servitutsberättigades sida, särskilt från den stora grupp därav, som utgöres av torpare med servitutsrätt å stamhemmanets ägor. Utskottet kan ej finna annat än att fall kunna förekomma, då den servitutsberättigades intresse av att skydda sin husbehovsrätt mot överavverking eller intrång från skogsägarens sida bör anses likvärdigt med den senares intresse av att freda fastigheten mot missbruk av nämnda rätt. Det kan ifrågasättas, huruvida det icke, även under vissa andra förhållanden, bäst skulle överensstämma med rättvisa och billighet att under betryggande garantier lämna möjlighet öppen för *båda* de intresserade parterna att påkalla utbrytning av mark i vederlag för rättigheten. Utskottet vill i detta avseende blott erinra om de icke sällsynta fall, då vederbörande virkesberättigad tillförsäkrats en allmän rätt att »efter anvisning» erhålla husbehovsskog och således beträffande platsen för förmånens uttagande och virkets beskaffenhet m. m. är helt underkastad kontrollen av den som äger eller disponerar skogen. Säkerligen skulle nu, därest endast denne erhöles utbrytningstvitsord, i flertalet dylika fall ingen avlösning komma till stånd, enär en sådan här knappast kan förutsättas såsom betingad av den tjänande fastighetens intresse.

Om utskottet sålunda — med hänsyn till önskvärldheten, icke minst ur skogsvårdssynpunkt, att såvitt möjligt avlägsna de intressesatsar, som skapats av flertalet nu gällande, olämpligt avfattade husbehovsavtal — för sin del finner avlösningrätt med ömsesidigt utbrytningstvitsord erbjuda det verksamaste medlet härför, vill utskottet å andra sidan icke bestrida, att någon begränsning i tillämpligheten av sådant tvitsord för den servitutsberättigade parten under vissa omständigheter kan anses önskvärd eller påkallad av avtalets beskaffenhet.

De synpunkter i förevarande avseende, varåt utskottet sålunda velat giva uttryck och som i viss mån sammanfalla med motionärens, torde emellertid äga en så uppenbar betydelse, att Kungl. Maj:t med säkerhet torde kunna förväntas, vid den slutliga prövningen av ifrågavarande lagförslag, ägna desamma all den hänsyn, som dem vederbör.

Det synes antagligt, att genom lagbestämmelser i antydd riktning ifrågavarande skogsservitut och med dem jämställda skogsrättigheter efter hand komma att upphöra och sålunda motionärens önskemål i högst väsentlig mån bliva tillgodosett.

Med åberopande av vad sålunda anförts och i förvisning att Kungl. Maj:t före framläggandet för riksdagen av det förslag, vartill skiftesstadgekommitténs betänkande kan giva anledning, måtte taga under omsorgsfull omprövning frågan om husbehovsrättigheternas avlösning i hela dess vidd, får utskottet, som sålunda icke ansett något uttalande av riksdagen i detta ämne vara för närvarande påkallat, hemställa,

att förevarande motion ej må till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Såsom framgår av motiveringen till förevarande motion var denna fråga föremål för behandling jämväl vid 1915 års riksdag i anledning av en av samme motionär då framburen motion med enahanda yrkande som det nu gjorda; och blev motionen med bifall till jordbruksutskottets däröver till riksdagen avgivna, härövan intagna utlåtande av riksdagens båda kamrar avslagen. Utskottet.

De skäl, varpå 1915 års jordbruksutskott grundade sin avstyrkande hemställan, finner utskottet alltjämt bärande. I motsats till motionären hyser utskottet den förvissningen, att vad 1915 års jordbruksutskott i motiveringen till sitt av riksdagen bifallna utlåtande anfört, av Kungl. Maj:t toges under omprövning före framläggandet för riksdagen av den så kallade skiftesstadgekommitténs förslag, vilket för närvarande är föremål för överarbetning inom justitiedepartementet. På grund härav och då, enligt utskottets förmenande, någon anledning icke föreligger att i vidare mån fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet vid ifrågavarande spörsmål, får utskottet hemställa,

att förevarande motion ej må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 10 februari 1917.

På jordbruksutskottets vägnar:

RAOUL HAMILTON.

Närvarande: Hrr greve Hamilton, Petersson, P. Alfred, Fahlén, Holmquist, Lindblad, greve Wachtmeister, Åkerlund, Öberg, Nilsson i Tånga, Nilsson i Linnås, Sjöblom, Lundström, Barthelsson och Tysk.